

Het volgende is een vertaling van het stuk van “Het Dispuut tussen de Cherubijn en de Dief” van Mor Yahkub van Serugh († 521). De vertaling naar het Nederlands is gedaan op basis van de Syrische tekst en de Engelse vertaling van de hand van Sebastian P. Brock, emeritus hoogleraar aan het Oriental Institute van de Universiteit van Oxford. De Engelse vertaling werd gepubliceerd in *Hugoye: Journal of Syriac Studies*, vol. 5, no. 2, juli 2002.

The Dispute between the Cherub and the Thief

Sebastian P. Brock

University of Oxford
Oriental Institute
Pusey Lane, Oxford OX2 1LE

Inleiding

De levendige versdialoog tussen de Schuldbelijdende berouwende Dief (Lucas 23:43) en de Cherubijn die de wacht houdt aan de deur van het Paradijs (Genesis 3:24) is een uitstekend exemplaar van het vroege literaire genre van dispuutliteratuur. Een genre dat populair is gebleven in het Midden-Oosten, in verschillende talen, voor bijna vierduizend jaar. Het doel van het huidige artikel is om het gedicht beschikbaar te maken voor een Engelstalig publiek (in het geval van onderstaande Nederlandse vertaling (naast de Engelse vertaling) nu voor een Syrisch- en Nederlandstalig publiek). De introductie geeft een uitlijning van de bredere context van het gedicht en sluit af met enkele suggesties voor een herwaardering voor ons heden ten dage.

Inhoud

- 1 Een oud Mesopotamisch genre
- 2 De Syrische dialooggedichten
- 3 De Cherubijn en de Dief
- 4 Het dramatische potentieel en een suggestie voor het heden
- 5 Vertaling (Engels en Nederlands)
- 6 Commentaar

Een oud Mesopotamisch genre

Een van de meest langdurig beleefde literaire genres van het Midden-Oosten is de Precedent Disputatie, waarvan het oudste voorbeeld terug gaat op de Sumerische literatuur uit het begin van het tweede millennium voor Christus. Het spoor van continuïteit loopt door vele midde-oosterse talen: het Akkadisch, Midden-Perzisch, Joods-Aramees, Syrisch, Arabisch en Perzisch¹, tot in het

¹ Overzichten kunnen gevonden worden bij G.J. Reinink en H.L.J. Vanstiphout (eds), ‘Dispute Poems and Dialogues in the Ancient and Mediaeval Near east’ (*Orientalia Lovaniensia Analecta* 42; Leuven, 1991); R. Murray, ‘Aramaic and Syriac dispute poems and their connections’, in M.J. Geller, J.C. Greenfield en M.P. Weitzman (eds), *Studia Aramaica* (*Journal of Semitic Studies*, Supplement 4; 1995), 157-87; S.P. Brock, ‘The Dispute Poems: from Sumer to Syriac’, *Journal of the Canadian Society for Syriac Studies* 1 (2001), 1-10.

heden, waar in het Modern Syrisch en in het Modern Arabisch voorbeelden verzameld werden². Van de Syrisch schrijvers was het Efreem die, in het midden van de vierde eeuw na Christus, als eerste dit oude literaire genre aanpaste naar de christelijke context met een serie van Precedent Disputaties tussen de Dood en de Satan. In het stuk disputeren (twisten) de twee over wie de meeste macht heeft over de mensen³.

Hoewel deze Precedent Disputaties in het algemeen of in prozavorm of in vers geschreven zijn, is de grote meerderheid van de Syrische voorbeelden in vers met een reguliere, vaste structuur; deze bestaat uit een korte introductie, gevolgd door het dispuut of geschil tussen twee personen die spreken in afwisselende stanza's, en eindigend met een korte conclusie (of soms een doxologie). De gebruikte versstructuur is dat van de *soghitha*, met korte stanza's bestaande uit vier isosyllabische regels; erg vaak heeft de centrale dialoog een alfabetisch acrostichon.

De Syrische dialooggedichten

Terwijl er enkele een seculier onderwerp hebben⁴, behandelt de grote meerderheid van de Syrische dispuut- en dialooggedichten bijbelse onderwerpen (het Precedent). In die gedichten die hun onderwerp uit de Bijbel halen, is het geschilpunt gewoonlijk in de vorm van een betoog of woordentwist. Hoewel het dan op een levendige en soms humoristische manier is neergeschreven, kan het een onderliggende leerstelling van een meer diepgaande betekenis of een van een theologische discussie herbergen. Hoewel het niet bekend is voor welke precieze context, liturgisch of anders, Efreem zijn dispuutgedichten tussen de Dood en de Satan in gedachten had, was het wel zo dat als gevolg van zijn dispuutgedichten deze dialoog *soghyatha* geschreven en gebruikt werden in de Avondmissen (*Lelya/Lilyo*). In de ons overgeleverde liturgische manuscripten zijn de dialoog *soghyatha* voornamelijk gegroepeerd rond de Geboortedagen van Christus, Maria, Johannes de Doper en rond Driekoningen, het verschijnen des Heren en in de Lijdens- of Passieweek. De complete gedichten worden alleen in de vroegste manuscripten, van de negende tot de twaalfde eeuw, in hun geheel weergegeven; in latere manuscripten worden de gedichten of ingekort of worden alleen de afwisselende stanza's weergegeven (dus alleen een weergave van de verzen van één spreker); in het laatste geval werd het manuscript speciaal bedoeld voor gebruik bij alleen één van de twee koren (*gude*).

De dialoog *soghyatha* zijn er helaas niet erg goed van af gekomen in de verscheiden gedrukte edities van de West-Syrische Fenqitho en de Oost-Syrische Hudra; die dialoog *soghyatha* die wel worden weergegeven zijn vaak of in beknotte vorm of ze geven alleen afwisselende verzen; slechts enkele malen behouden zij de volledige tekst. Hoe onzorgvuldig er met de dialoog *soghyatha* omgesprongen werd en wordt blijkt ook uit het feit dat het hieronder vertaalde 'De Dialoog tussen de Cherubijn en de Dief', helemaal niet voorkomt in de gedrukte edities die ik ken. Dit ondanks het feit dat het een lange traditie heeft van overlevering en vertaling naar het moderne Syrisch, wat toch een indicatie is van de grote populariteit door de eeuwen heen.

² Modern Syrisch: bijvoorbeeld L. Yaure, 'A Poem in the Neo-Aramaic dialect of Urmia', *Journal of Near eastern Studies* 16 (1957), 73-87 (Samovar en de jongens); Modern Arabisch: bijvoorbeeld C.D. Holes, 'The rat and the ship's Captain', *Studia Orientalia* 75 (1995), 101-120.

³ Carminia Nisibena LII-LIV; Engelse vertaling van LII in S.P. Brock, *The Harp of the Spirit; Eighteen Poems of Saint Ephrem* (Studies Supplementary to Sobornost, 4; 1983), 70-72.

⁴ S.P. Brock geeft een lijst in 'Syriac dispute poems: the various types', in Reinink en Vanstiphout, *Dispute Poems and Dialogues*, 109-119 (herdrukt in *From Ephrem to Romanos* (Aldershot, 1999), hoofdst. VII (en Addenda, 4-5).

De Cherubijn en de Dief

Zoals in veel dialoog *soghyatha*, begint ook ‘de Dialoog tussen de Cherubijn en de Dief’ in een enkel bijbels vers, namelijk Lucas 23:43, waar Christus de Dief die Hem aanvaardt zegt, “Voorwaar, Ik zeg u: Vandaag nog zult gij met Mij zijn in het Paradijs”.

De onbekende auteur, waarschijnlijk levend ergens in de vijfde eeuw, plaatst het toneel van het gedicht voor de deur van het Paradijs. Daar komt de Dief de Cherubijn⁵ tegen die de taak heeft om de toegang tot het Paradijs te bewaken tegen een ieder van het verbannen menselijk ras die toch mocht proberen binnen te komen (Genesis 3:24). De levendige discussie tussen de twee gaat verder tot uiteindelijk de Dief de sleutel -het Kruis, dat hij bij zich draagt- tot het Paradijs toont.

Het dispuut tussen de Cherubijn en de Dief kan gevonden worden in meerdere liturgische manuscripten van zowel de Syrisch-Orthodoxe Kerk als de Kerk van het Oosten, als ook in drie Modern-Syrische versies. De Syrische tekst (gebaseerd op een Oost-Syrisch manuscript) werd voor het eerst gepubliceerd door E. Sachau in 1896. Deze is recentelijk opnieuw gepubliceerd samen met drie Modern Syrische versies (één daarvan had Sachau ook al gepubliceerd), in een uitstekende en aansprekend boekdeel genaamd *Il ladrone e il cherubino, Damma liturgico cristiano orientale in siriaco e neoaramaico* door Fabrizio Pennachietti⁶. Een andere versie van het gedicht, dit keer gebaseerd op veel oudere Syrisch-Orthodoxe manuscripten geef ik in mijn *Sughyotho Mgabbyphtho*⁷; een Engelse vertaling werd vervolgens gepubliceerd in India⁸. Het is in feite deze vertaling die hieronder (in het Engels) opnieuw gepubliceerd is. De verschillen tussen de Oost- en West-Syrische tekstversies van het gedicht zijn niet groot, zoals zal blijken uit onderstaande lijst (na de vertaling) van meer belangrijke verschillen. Hoewel de West-Syrische manuscripten veel ouder zijn dan de Oost-Syrische, is het waarschijnlijk dat de Oost-Syrische manuscripten de oorspronkelijke tekst weergeven (dus is het bijvoorbeeld in 33b “En mens is geworden” zo dat de Oost-Syrische manuscripten de vroege Syrische metafoor bewaren voor de Incarnatie terwijl de latere Syrisch-Orthodoxe Traditie neigde die te verlaten⁹).

Andere verhandelingen van het thema

De *soghytha* was waarschijnlijk bekend aan Jacob van Serugh († 521), één van zijn vershomilieën heeft hetzelfde onderwerp; ik ga dieper in op de parallellen in het korte commentaar volgend op de vertaling. Na een lang voorwoord (blz. 658-666), heeft Jacob’s *memra* de volgende sprekersvolgorde: Dief tot Christus (blz. 666-668), Christus tot de Dief (blz. 668-669); deze worden gevolgd door een verhalend deel, waarna de Cherubijn en de Dief afwisselend spreken: de Cherubijn tot de Dief: blz. 671-672, 673-673, 675, 676-677, 680-681, 684-685; en de Dief tot de Cherubijn: 672-673, 674-675, 675-676, 677-680, 681-683, 685-687.

⁵ Daar waar de Hebreeuwse Bijbel en de Septuaginta het meervoud hebben –Cherubim- heeft de Peshitta het enkelvoud.

⁶ Turijn, 1993. De omslag toont een reproductie van een middeleeuwse illustratie van het onderwerp (zie hiervoor J.L. Leroy, “La sogitha du cherubin et du larron, source d’une miniature du manuscrit syriaque BM add. 7169”, *Parole de l’Orient* 6/7 (1975/6), 413-19.

⁷ Klooster van Mor Efrem, Nederland, 1982 (onder nr. 13, blz. 61-5); voor de inhoud en bronnen van deze collectie van 26 onderdelen zie: “Syriac dialogue poems: marginalia to a recent edition”, *Le Museon* 97 (1984), 29-58.

⁸ Sogiyatha: Syriac Dialogue Hymns (Syrian Churches Series XI; Kottayam, 1987), 28-35. Er is ook een Franse vertaling van F. Graffin, in *L’Orient Syrien* 12 (1967), 481-90.

⁹ De Oost-Syrische weergave is waarschijnlijk ook oorspronkelijk in 3d, 18d, 25c, 33a en 50c.

Jacob's oudere tijdgenoot, Narsai, heeft geen homilie geschreven over dit onderwerp. In de Griekse literatuur van deze periode zijn er wel enkele toevallige, vage parallellen waar de Cherubijn wel ten tonele wordt gevoerd maar waar een volwaardige dialoog tussen de Cherubijn en de Dief zeldzaam is. Het beste voorbeeld hiervan is het tweede deel van een Griekse tekst die toegeschreven wordt aan Johannes Chrysostomos (Clavis Patrum Graecorum 4877), gepubliceerd door M. van Esbroeck samen met een Georgische en Arabische vertaling¹⁰. De weinige parallellen tussen deze tekst en de *Soghitha* worden gegeven in het commentaar.

Het dramatische potentieel en een suggestie voor het heden

Het lijkt wel alsof alleen bij dit dialooggedicht – gezien het feit dat alleen dit gedicht uitgevoerd wordt in een stilistische vorm van liturgisch drama - het dramatische potentieel van het genre het beste tot haar recht kwam. Een beschrijving van een dergelijke liturgische uitvoering uit de vroeg twintigste eeuw geeft W.A. Wigram in zijn *The Assyrians and their Neighbours*¹¹:

...the boy to whom it has been given to 'act the Penitent Thief' for that year, storms the sanctuary *vi et armis*, and is driven back again and again by the blazing torches held by the deacons, who for the nonce represent the Cherubim that guarded Paradise with the flaming sword. At last the Penitent Thief secures the cross that lies always on the table at the entrance of the sanctuary – and which each worshipper kisses on entering the church – and comes forward brandishing that passport to bliss. Then the deacon-angels receive him, and – seeing that souls are always borne by angels into Paradise, and also that no unordained man may set foot in the sanctuary, the boy is carried pick-a-back into the 'Altar-enclosure'.

In een moderne context zouden beide, zowel deze als de andere dialooggedichten over bijbelse onderwerpen, uitstekend materiaal zijn voor de catechese, vooral voor kinderen. Zo werd een aantal jaren geleden op een Engelse school voor gehandicapte kinderen de dialoog tussen Johannes de Doper en Jezus (naar Mattheüs 3:14) opgevoerd (in een Engelse vertaling natuurlijk!). Voor soortgelijk gebruik (als uitvoering, toneel, drama) in kerkscholen kan als dat nodig mocht zijn, de Engelse versie ingekort worden en/of aangepast; er is trouwens ook niets tegen om de dialooggedichten te herschrijven (daarbij mag ook enige fantasie gebruikt worden) waarbij hier en daar elementen van de oorspronkelijke Syrische gedichten genomen kunnen worden.

Het is echter niet alleen met kinderen dat deze levendige dialooggedichten weer tot leven gebracht verdienen te worden. Ze kunnen ook heel goed weer op muziek gezet worden – middels hun oorspronkelijke *qole* (de meest gebruikelijke is: '*Amo w-'amme*) of nieuwe muzikale settings. Het is een fantastische kans voor de verschillende Suryoyo *gude*, of muzikale groepen, om hun schitterende erfgoed, waarvan de wortels in het oude Mesopotamië liggen, creatief te cultiveren.

¹⁰ "Homélie éphrémienne sur le bon Larron en grec, géorgien et arabe". *Analecta Bollandiana* 101 (1983), 327-62.

¹¹ Londen, 1929, blz. 198.

١٥ ٢٥ ٣٥ ٤٥ ٥٥ ٦٥ ٧٥ ٨٥ ٩٥
 ١٠٥ ١١٥ ١٢٥ ١٣٥ ١٤٥ ١٥٥ ١٦٥ ١٧٥ ١٨٥
 ١٩٥ ٢٠٥ ٢١٥ ٢٢٥ ٢٣٥ ٢٤٥ ٢٥٥ ٢٦٥ ٢٧٥
 ٢٨٥ ٢٩٥ ٣٠٥ ٣١٥ ٣٢٥ ٣٣٥ ٣٤٥ ٣٥٥ ٣٦٥
 ٣٧٥ ٣٨٥ ٣٩٥ ٤٠٥ ٤١٥ ٤٢٥ ٤٣٥ ٤٤٥ ٤٥٥
 ٤٦٥ ٤٧٥ ٤٨٥ ٤٩٥ ٥٠٥ ٥١٥ ٥٢٥ ٥٣٥ ٥٤٥
 ٥٥٥ ٥٦٥ ٥٧٥ ٥٨٥ ٥٩٥ ٦٠٥ ٦١٥ ٦٢٥ ٦٣٥
 ٦٤٥ ٦٥٥ ٦٦٥ ٦٧٥ ٦٨٥ ٦٩٥ ٧٠٥ ٧١٥ ٧٢٥
 ٧٣٥ ٧٤٥ ٧٥٥ ٧٦٥ ٧٧٥ ٧٨٥ ٧٩٥ ٨٠٥ ٨١٥
 ٨٢٥ ٨٣٥ ٨٤٥ ٨٥٥ ٨٦٥ ٨٧٥ ٨٨٥ ٨٩٥ ٩٠٥
 ٩١٥ ٩٢٥ ٩٣٥ ٩٤٥ ٩٥٥ ٩٦٥ ٩٧٥ ٩٨٥ ٩٩٥

واصلها انما انما حب: سره ان عنة لا لا افند*
 صحت فتها .. نحتا وحنا وانما حب: لا صحتنا انا وانما وده.
 عنة ووسلا هلا صلا صلا: وانما حب وده نحا*
 صلي صها نحتا وحتا صلا لا ودا: وه وحا وه صلا ح ح صها.
 حنا حه وه صلا وه صلا: وه ونا وحب لا فصها*
 صها صها صها صها وه وي: وانما صها وه وه.
 و صلا وه انما وانما حب: هلا صها وه انا صلا ننا*
 صها صها صها وانما صها: وه صها وه صها.
 صها صها صها صها: وانما صها صها صها*
 صها صها وه صها وه صها: صها وه وه صها صها.
 صها صها هلا صها صها صها: صها وه صها صها*
 صها صها وه صها صها صها: وه صها وه وه صها
 حنا وه.

وه وه صها صها صها: وانما صها صها صها*
 صها صها صها وه وه صها: صها وه صها صها*
 صها صها صها صها صها: صها صها صها صها*
 صها صها وه صها وه صها: وه صها صها صها*
 صها صها صها صها صها: وانما صها صها صها*
 صها صها وه صها صها صها: صها صها صها صها*
 صها صها وه صها صها صها: وه صها صها صها*
 صها صها وه صها صها صها: صها صها صها صها*

1. At the Crucifixion I beheld a marvel
when the Thief cried out to our Lord,
"Remember me, Lord, on the day when You come
to that Kingdom which does not pass away". [Luke 23:43]

REFRAIN

Praise to You, Lord, for at Your coming
sinners turned back from their wickedness;
they entered and found shelter
in the Garden of Eden - which is the holy Church.

2. He made a petition, stretched out and gave it
to the crucified King, asking for mercy;
and He who is full of mercy heard his cry
and opened the door to his request.

3. "Remember me, Lord", was what he cried out on the cross,
"in that Kingdom which does not pass away, [Luke 23:43]
and in that glory in which You will be revealed
may I behold Your rest, seeing that I have acknowledged You". [cp Luke 12:8]

4. Our Lord replied, "Since you have acknowledged me
this very day you shall be in the Garden of Eden;
in very truth, man, you will not be kept back
from that Kingdom to which you are looking.

5. "Take with you the cross as a sign, and be off:
it is a great key whereby the mighty gate
of that Garden shall be opened,
and Adam, who has been expelled, shall enter again". [Gen. 3:24]

6. The word of our Lord was sealed
like a royal missive from the palace;
it was handed over to the thief
who took it and made off for the Garden of Eden.

7. The Cherub heard him and rushed up,
he grabbed the Thief at the gate,
stopping him with the sharp blade that he held.
All astonished, he addressed him as follows:

8. CHERUB "Tell me, my man, who has sent you?
What is it you want, and how did you get here?
What is the reason that brought you here?
Reveal and explain to me who it is who has sent you".

9. THIEF "I will tell you who has sent me,
just hold back your blade and listen to my words.
I am a thief, but I supplicated for mercy,
and it was your Lord who sent me on my way here".

10. CHERUB "By what powerful means did your arrival take place?
Who brought you to this dread spot?
Who transported you across the sea of fire
so that you could enter Eden? Who is it who sent you?"

11. THIEF "It was through the power of the Son, who sent me,
that I crossed over and came here without hindrance.
Through Him I subdued all powers
and I have come to enter here, seeing that He has given me confidence".

12. CHERUB "You are indeed a thief, just as you have said,
but you can't steal into this region of ours:
it is fenced in with the sword that guards it. [Gen. 3:24]
Turn back, my man, you have lost your way".

13. THIEF "I was indeed a thief, but I have changed:
it was not to steal that I have come here.
Look, I've got with me the key to Eden,
to open it up and enter: I will not be prevented".

14. CHERUB "Our region is awesome and cannot be trodden,
for fire is its indomitable wall;

the blade flashes out all around it.

How is it you have made so bold as to come here?"

15. THIEF "Your region is indeed awesome, just as you have said,
- but only until our Lord mounted the cross,
when He transfixed the sword of all suffering
so that your blade no longer kills".

16. CHERUB "Ever since the time that Adam left
I haven't ever seen anyone turn up here;
your race has been banished from the Garden;
you shall not enter it, so don't argue any more".

17. THIEF "Ever since the time that Adam left
your Lord has been angered at our race,
but now He is reconciled and has opened up the gate. [Rom. 5:10; Eph. 2:16]
It is to no purpose that you are standing here".

18. CHERUB "You should realize that it isn't possible
for an unclean man to enter in here
- and you are a murderer, and a shedder of blood.
Who is it who has brought you to this pure place?"

19. THIEF "You should realize that such is the wish
of Him who makes the unclean clean, who was crucified together with me;
with the blood from His side He has washed me completely clean. [John 19:34]
It was He who has sent me to Paradise".

20. CHERUB "Be off with you, man, and don't argue any further,
for this is what I have been ordered:
to guard from your race, by means of the sword,
the Tree of Life that is to be found in here". [Gen. 3:22]

21. THIEF "Be off with you, angel; you should learn and see
that I've left behind, hanging on Golgotha,
that very Fruit of Salvation that's in your garden
- so that our race may now enter without any hindrance".

22. CHERUB "Eve and Adam fell into debt and wrote out a document that will not be erased: [Col. 2:14] they went out of here under sentence to live in low estate in the land of thorns". [Gen. 3:18]

23. THIEF "The debt is repaid. Just listen, O Cherub: the document has now been transfixed on the cross; [Col. 2:14] by means of both blood and water your Lord has wiped it out, and pinned it there with nails so that it won't be exacted".

24. CHERUB "Adam was driven out from this Garden and there is no way he can enter here again, for the sword's blade is revolving and he'll encounter it should he come near".

25. THIEF "He who was driven out has returned to his father's house, for the great Shepherd has gone out and found [John 10:11] that sheep that had left the Garden; carrying him on His shoulders, He has escorted him back". [Luke 15:5]

26. CHERUB "It is something totally novel that I've seen today: a path leading back into the Garden. But here are Adam's footprints, take a look: he has left here and not returned again".

27. THIEF "Jesus your Lord has performed a novel deed, for now He has released Adam who had been confined; He has raised up whole crowds from inside Sheol, [Matt. 27:52] and they have sent me in advance, to open up for them".

28. CHERUB "I am the cherub: how is it you have transgressed against my office of guarding, with which I've been entrusted? A fiery being like me cannot be vanquished, but as for you, an offspring of Adam, how bold you are!"

29. THIEF "I am your companion and we have but a single Lord in common for both of us;

His authority is much higher than either yours or mine,
and so I've no fear, seeing that it was He who has sent me".

30. CHERUB "You simply cannot enter in here,
for it is a resplendent place that no one can tread:
the Shekhina is escorted around inside it,
and the sword of fire is guarding it".

31. THIEF "You cannot hold anyone back,
for the sword is not blunted and made dull.
The cross has opened up the Garden of Eden;
there's no means by which it can still be kept closed".

32. CHERUB "Haven't you heard from the Bible
how the cherub and the sword go round
guarding the way to the Garden of Eden,
so that none of Adam's offspring can enter here?"

33. THIEF "Haven't you heard from the Revelation
that your Lord has come down and become man,
thus reconciling Adam, who was in a state of anger,
bringing back to Eden the one who had been driven out?"

34. CHERUB "The sign of the revolving sword
that guards the Tree of Life
frightened off Adam when he was driven out,
so how is it that you're not afraid?"

35. THIEF "The sign of your Lord is with me,
and by it the sharp sword is blunted;
but it too is the sentence remitted,
and by it, Adam, once expelled, shall return".

36. CHERUB "The ranks of fire are standing here,
thousands of them in bands innumerable;
the multitudes are awesome, and quite simply
you can't travel on any further and enter among them".

37. THIEF "The multitudinous ranks of which you've told me
are themselves in awe as they look upon the Cross:
the sign of the Son inspires them with awe
and they worship before it, while me they hold in honour".

38. CHERUB "The sign of my Lord is upon the Chariot, [Is. 66:15]
resplendent upon the Throne, but from us it is hidden, [Ezek. 1:26-7]
so how is that you—as you are claiming—
carry this sign of His and escort it?"

39. THIEF "His sign is upon the Chariot above,
but look, His Cross is on Golgotha below,
and with His own blood He has written a new missive
permitting Adam to come back into the Garden".

40. CHERUB "O agent in blood, who has brought you here?
Who is it has sent you, a murderer?
The sword is drawn, and if you make bold
the blade will flash out against you".

41. THIEF "O agent for the King, don't be upset;
your authority is repealed, for your Lord has willed it so.
It is His cross that I've brought to you as a sign:
look and see if it's genuine, and don't be so angry".

42. CHERUB "This Cross of the Son which you've brought to me
is something I dare not look upon at all.
It is both genuine and awesome; no longer will you be debarred
from entering Eden, seeing that He has so willed it".

43. THIEF "The Cross of your Lord has breached the fence [Eph. 2:14]
that had been built up between us and you,
Anger has passed away and peace has come,
and the path to Eden is no longer cut off".

44. CHERUB "He who was slain has sent to me and testified with His own blood
that I should let go of the blame which I've been wielding.

Fearful is this sign which you have brought me;
enter in, O heir; I will not turn you back".

45. THIEF "Resurrection has occurred for the race of humankind
that had been thrust out of their home.
You cherubim and angels, rejoice with us, [cp Luke 15:10]
for we have returned now to your city".

46. CHERUB "Great is the compassion that has been shown to you,
the descendants of Adam who sinned and thus died.
Enter, thief, you will not be kept back,
for the gate is now open for those who repent".

47. THIEF "Great and most glorious is the compassion of my Lord,
for His mercy has effected and His love has constrained Him.
Rejoice with us, O spiritual beings,
for we have been mingled into your race".

48. CHERUB "The Gentle One has held back from your race [Matt.11:29]
the blade and the sword that I have been wielding.
Outcasts who have returned, have no fear,
enter inside the Garden with exultation".

49. THIEF "Praise be in Eden that is now at peace,
peace on earth which has been liberated.
Blessed is the Crucified One who has reconciled us
so that we shall not longer be deprived of your race".

50. Thanks be to You, O Lord of all,
who have brought back Adam who had been driven out,
while to the thief who asked for mercy
You opened up the gate that had been closed.

51. Thanks be to You, at whose word
the thief entered into the Garden of Eden,
and there was good hope for Adam again
and he returned to the place from which he had gone out.

Het dispuut tussen de Cherubijn en de Dief

1 Tijdens de kruisiging heb ik iets wonderbaarlijks gezien toen de dief smekend onze Heer aanriep, “Heer, denk aan mij, wanneer U in uw eeuwige koninkrijk gekomen zijt”¹².

Refrein: Lof aan U, Heer, want door Uw komst keerden zondaars zich af van hun goddeloosheid. Zij gingen de Tuin van Eden -die de heilige kerk is- binnen en vonden daar onderdak.

2 Hij richtte een smeekbede¹³ aan de gekruisigde Koning en vroeg om Genade. En Hij die vol van Genade is hoorde zijn roep, en deed de deur open voor zijn verzoek.

3 “Denk aan mij, Heer, in het eeuwige koninkrijk¹⁴”, riep hij uit aan het kruis, “en in naam van de Heerlijkheid waarin U geopenbaard zult worden, moge ik Uw rust ontvangen nu ik mijn geloof in U belijd¹⁵”.

4 Onze Heer antwoordde: “Daar jij in Mij hebt geloofd zul jij nog vandaag in het Hof van Eden zijn. Waarlijk, mens. Jij zult niet buiten het door jou gezochte koninkrijk gehouden worden”.

5 “Neem het kruis mee als teken en ga op weg. Het is een waardevolle sleutel waarmee de grote poort van die Tuin geopend zal worden. En Adam, die verstoten is, zal weer binnen gaan”¹⁶.

6 Het woord van de Heer was verzegeld als bij een koninklijk schrijven uit het paleis¹⁷; het werd aan de dief overhandigd, die het aannam en op snel weg ging naar het Hof van Eden.

7 De Cherubijn nu hoorde dit en haastte zich daar naar toe. Hij hield de dief aan bij de deur en stopte hem met de dolk die hij droeg. Totaal verbaasd vroeg hij het volgende:

8 Cherubijn: “Zeg mij, mens, wie heeft jou gezonden? Wat is het dat jij wilt en hoe ben je tot hier gekomen? Om welke reden ben jij hier? Vertel en leg mij uit, wie heeft jou gestuurd”.

9 Dief: “Ik zal jou zeggen wie mij gestuurd heeft, maar weer jouw dolk van mij af en hoor mijn woorden aan. Ik ben een dief en heb om barmhartigheid gesmeekt en het was jouw Heer die mij gezonden heeft hierheen te komen”.

¹² Lucas 23:43.

¹³ Letterlijk: dienden een verzoekschrift in.

¹⁴ Luc. 23:43.

¹⁵ Vergelijk Lucas 12:8 “Ik zeg jullie: iedereen die mij erkent bij de mensen, zal ook door de Mensenzoon worden erkend bij de engelen van God”.

¹⁶ Gen. 3:24.

¹⁷ Of± als bij een Koninklijk Besluit.

10 Cherubijn: “Middels welke kracht heeft jouw reis hier naartoe plaatsgevonden? Wie heeft jou naar deze gevreesde plek gebracht? Wie heeft jou geholpen de Vuurzee over te steken om het Hof van Eden te kunnen binnengaan. Wie heeft jou gestuurd”?

11 Dief: “Door de kracht van de Zoon, die mij gestuurd heeft, ben ik overgestoken en ben ik zonder belemmering gekomen. Door Hem heb ik alle krachten onderworpen en ik ben gekomen om hier binnen te gaan omdat Hij mij vertrouwen heeft gegeven”.

12 Cherubijn: “Je bent een dief zoals je het zelf gezegd hebt. Maar jij kunt zomaar niet heimelijk onze wereld binnensluipen. Het is omheind met het vlammeende zwaard dat het bewaakt¹⁸. Ga weg, mens, jij bent verdwaald”.

13 Dief: “Ik was inderdaad een dief maar ik ben veranderd. En niet om te stelen ben ik hier gekomen. Zie hier, ik draag met mij de sleutel van het Hof van Eden, om het te openen en binnen te gaan: ik zal niet tegengehouden worden”.

14 Cherubijn: “Onze wereld is angstaanjagend en niet te betreden. Van vuur zijn haar muren en onoverwinnelijk; omringd door het wentelende zwaard van vuur. Waar haal jij de brutaliteit vandaan om naar hier te komen”.

15 Dief: “Inderdaad, zoals jij zegt: jouw wereld is angstaanjagend. Tot echter onze Heer het Kruis besteeg en de speer van het lijden aan de grond nagelde opdat jouw dolk niet meer zal doden”.

16 Cherubijn: “Sinds het moment dat Adam hier is uitgegaan heb ik niemand meer hier naartoe zien komen. Jullie ras is uit de Tuin verstoten, Jij zult haar niet binnengaan. Houdt dus op met tegenspreken”.

17 Dief: “Sinds het moment dat Adam hier is uitgegaan, was jouw Heer kwaad op ons ras. Maar nu heeft Hij zich verzoend en de deur geopend¹⁹. Het is overbodig geworden voor jou om hier te staan”.

18 Cherubijn: “Begrijp jij niet dat het onmogelijk is voor een onrein persoon hier binnen te gaan? En jij, jij bent een moordenaar en hebt bloed vergoten. Wie heeft jou naar deze schone wereld geleid?”

19 Dief: “Begrijp jij niet dat Hij die de onreinen - zij die met mij zijn gekruisigd - rein gemaakt heeft, het zo wil. Door het bloed uit Zijn zij heeft Hij mij helemaal rein gemaakt. En Hij heeft mij naar het paradijs gezonden”²⁰.

20 Cherubijn: “Ga weg, mens. Sputter niet verder tegen want zo heb ik het bevolen; de Boom van het Leven die hier is zal ik beschermen - met het zwaard - voor jullie ras”²¹.

¹⁸ Gen 3:24

¹⁹ Rom. 5:10; Ef. 2:16.

²⁰ Joh. 19:34.

21 Dief: “Ga weg, Engel. Leer en zie dan dat ik hangend op Golgotha achtergelaten heb, juist die Boom van het Leven die in jouw Tuin is - opdat ons ras nu binnen mag gaan zonder belemmering”.

22 Cherubijn: “Eva en Adam hebben een onwisbaar document ondertekend en waren schuldig. Een document dat niet vernietigd zal worden²². Veroordeeld zijn zij hieruit verdreven om in het land van de doornen als mensen van lage afkomst te leven”²³.

23 Dief: “De schuld is terugbetaald. Luister dan Cherubijn. Zie, daar op het kruis is het document genageld²⁴. Door het bloed en water heeft uw Heer het gewist. Met Zijn spijkers heeft Hij het verscheurd zodat er niets meer wordt geëist”²⁵.

24 Cherubijn: “Adam werd verstoten uit deze Tuin en er is geen mogelijkheid voor hem hier terug te komen. Een scherp zwaard zal er wentelen en het zal hem raken als hij dichtbij komt”.

25 Dief: “De verstotene is teruggekeerd naar het huis van zijn Vader, want de grote Herder is uitgegaan en heeft het schaap dat de tuin had verlaten, gevonden²⁶. En op zijn schouders droeg Hij hem terug”²⁷.

26 Cherubijn: “Het is nieuw wat ik vandaag zie. Een pad dat naar het paradijs terugleidt. Daar, de voetsporen van Adam. Kijk dan. Hij is uit het paradijs gegaan en niet terug gekomen”.

27 Dief: “Jezus, jouw Heer, heeft een nieuwe (ongebruikelijke) daad verricht want Hij heeft Adam bevrijd die opgesloten was. Hij heeft vele lichamen van heilige mensen die ontslapen waren doen verrijzen uit Sheol²⁸. En zij hebben mij vooruit gezonden om voor hen (het paradijs) te openen”.

28 Cherubijn: “Ik ben de Cherubijn: hoe durf jij de autoriteit van mijn wacht, die mij is toegewezen, te schenden. Een vurig wezen als ik kan niet bedwongen worden. En jij, geslacht van Adam. Waar haal jij de brutaliteit vandaan”.

29 Dief: “Ik ben jouw metgezel. Een en dezelfde Heer hebben wij gemeenschappelijk; voor jou en voor mij. Zijn autoriteit is groter dan die van jou en mij. En ik voel geen angst aangezien het Hij was die mij heeft gezonden”.

30 Cherubijn: “Jij kunt hier simpelweg niet binnengaan omdat dit een schitterende plaats is en door niemand te betreden is. De Shechinah wordt daar rondgeleid en verheerlijkt en het zwaard van vuur bewaakt haar”.

²¹ Gen 3:22.

²² Kol. 2:14.

²³ Gen 3:18.

²⁴ Kol 2:14.

²⁵ De tekst heeft : “and pinned it there with nails so that it won’t be exacted”.

²⁶ Joh. 10:11.

²⁷ Luk. 15:5.

²⁸ Matth. 27:52.

31 Dief: “Jij kunt niemand tegenhouden. Het zwaard is niet geslepen en bot geworden. Het Kruis heeft de Tuin van Eden geopend en er is geen mogelijkheid haar weer te sluiten”.

32 Cherubijn: “Heb je niet gehoord uit de Schrift hoe de Cherubijn en het zwaard rondgaan om het pad naar de Tuin van Eden te bewaken zodat het geslacht van Adam hier niet binnengaat”.

33 Dief: “Heb jij niet gehoord uit de Openbaring dat uw Heer nedergedaald is, mens geworden is en zo Adam, die in een staat van toorn was, verzoende. En dat Hij zo naar Eden terugbracht degene die verdreven was”.

34 Cherubijn: “Het teken van het wentelende zwaard die de Boom des Leven bewaakt, schrikte Adam af toen hij verstoten werd. Vertel mij dan nu, hoe komt het dat jij niet bang bent”?

35 Dief: “Ik draag het teken van jouw Heer met mij. Door haar zijn het zwaard en de dolk bot geworden en de straf is erdoor ontbonden. Adam, eens verstoten, zal door haar terugkeren”.

36 Cherubijn: “De rangen van vuur staan hier gereed, ontelbare legioenen; angstaanjagende hoeveelheden. Het is gewoonweg onmogelijk voor jou om tussen hen door hier verder te gaan”.

37 Dief: “De rangen en de hoeveelheden waarover jij mij vertelt, zullen bevreesd raken als zij het Kruis zien. Het teken van de Zoon zal hun ontzag inboezemen en zij zullen voor haar buigen en mij eren”.

38 Cherubijn: “Het teken van Mijn Heer is op de triomfwagen²⁹, schitterend op de Troon maar voor ons is het verborgen³⁰. Hoe kun jij, zoals jij claimt, Zijn teken dragen en begeleiden”?

39 Dief: “Zijn teken is bovenop de triomfwagen. Maar zie, Zijn Kruis is op Golgotha beneden. Een nieuw verdrag heeft Hij met zijn eigen bloed geschreven om Adam toe te staan terug te keren naar de Tuin”.

40 Cherubijn: “Dienaar van het bloed, wie heeft jou naar hier gebracht? Moordenaar, wie heeft jou gestuurd? Het zwaard is getrokken en voor als je het waagt, de dolk zal tegen je verheft worden”.

41 Dief: “Dienaar van de Koning, wees niet verontrust; jouw autoriteit is herroepen omdat jouw Heer het zo gewild heeft. Het Kruis breng ik jou als teken. Kijk, onderzoek of het echt is en wees niet boos”.

42 Cherubijn: “Dit Kruis van de Zoon dat jij mij meegebracht heb, daar durf ik niet naar te kijken. Het is echt en ontzagwekkend; ik zal u niet tegen houden om Eden binnen te gaan aangezien Hij het zo heeft gewild”.

²⁹ Jes. 66:15.

³⁰ Ez. 1:26-7.

43 Dief: “Het Kruis van jouw Heer heeft de muur, die tussen jullie en ons gebouwd was, weggebroken³¹. De toorn is voorbij en de vrede is gekomen. Het pad naar Eden is niet meer afgesloten”.

44 Cherubijn: “De gedode heeft met Zijn eigen bloed (aan) mij gezonden en verklaard om de wrok die ik droeg te laten varen. Ontzagwekkend is het teken dat jij mij hebt meegebracht. Ga binnen, O erfgenaam. Ik zal jou niet tegenhouden”.

45 Dief: “De opstanding heeft plaatsgevonden voor het menselijke ras, dat uit haar gebied was geworpen. Cherubijnen en engelen, wees verheugd met ons³², want wij zijn nu teruggekeerd naar jullie stad”.

46 Cherubijn: “Groot is de barmhartigheid die jullie hebben gekregen, de kinderen van Adam die zondigde en dus stierf. Ga binnen, dief. Jij zult niet worden belemmerd, de deur is open voor hen die berouw hebben”.

47 Dief: “Groot en geprezen is de barmhartigheid van mijn Heer, want Zijn barmhartigheid is geëffectueerd. Zijn liefde heeft Hem genoodzaakt. Wees verheugd met ons, O spirituele wezens, omdat wij met jullie ras één zijn geworden”.

48 Cherubijn: “Het zwaard en de dolk die ik droeg; de Zachtmoedige heeft ze van jouw ras onthouden³³. Verbannelingen die terug zijn gekomen, wees niet bang, ga opgetogen de tuin in”.

49 Dief: “Glorie in Eden; dat nu in vrede is. Vrede op aarde; dat nu bevrijd is. Gezegend is de Gekruisigde die ons heeft verzoend zodat niet langer jullie ras ons ontnomen blijft”.

50 Dank U, O Heer van al, dat U Adam, die verstoten was, terug gebracht hebt terwijl U voor de dief die om genade vroeg, de deur die gesloten was geopend heeft.

51 Dank aan U, door Wiens woord de dief de Tuin van Eden binnen ging; (Dank aan U) dat er weer hoop was voor Adam en hij terugkeerde naar de plaats waaruit hij gegaan was.

³¹ Ef. 2:14.

³² Luk 15:10.

³³ Matth. 11:29.

Onderstaande citaten zijn de belangrijkste varianten in de Oost-Syrische manuscripttraditie (onder redactie van Sachau en van Pennacchietti):

3:b ...wanneer U geopenbaard zult worden.

c ..U zult komen.

d (Moge ik) Uw compassie (zien).

8:d (leg mij uit) wie jij bent.

9a Ik zal jou die mij aan het verhoren is...

17:a ...Adam zondigde.

18:d ...naar de plaats van de rechtvaardigen geleid?"

24:a "Jullie ras werd verstoten..."

25:b ...want de Goede Herder is..."

c ...heeft het schaap dat verdwaald was van de kudde..

27:c ... doen verrijzen uit de dood...

d en Hij heeft mij vooruit gezonden...

28:c (Een vurig wezen) Ik ben degene die niet...

30:b ...omdat deze plaats niet betreden mag worden.

33:a Heb jij niet gezien...

b nedergedaald is...en een lichaam heeft aangenomen...

c Adam, die verdreven was, ...

d die gezeten had in een staat van toorn ..

34:a Het vuur en het (wentelende) zwaard ...

36:d ...om tussen hen door passeren.

38:b zittend op de Troon...

39:a Zijn schittering...

40:cd (verplaatst).

42:a Dit Kruis van Jezus...

d kom en ga Eden binnen

43:a ...van de Zoon

44:d Ik zal het niet zwaar voor je maken; ga binnen, O erfgenaam.

45:d ..wij zijn gearriveerd bij jullie stad.

46:d ...voor hen die binnengaan.

47:b Zijn Liefde wilde het.
d ...tot jullie gezelschap.

48:a Het Kruis...

49:d ...jullie rangen...

50:c in (de persoon van) de dief

51:d hij die terugkeerde...

Commentaar

Afkorting: JS = P. Bedjan. *Homiliae Selectae Mar-Jacobi Sarugensis*, V (Parijs/Leipzig, 1910), geciteerd op bladzijde en regel (andere edities van JS worden geciteerd op bladzijde alleen)

1c Vergelijk JS 666: 11, 15; 668:18.

2ab Vergelijk JS 666:19-20. “Hij (de dief) zocht naar genade van Hem, dat Hij Compassie met hem zou hebben in het Koninkrijk; / hij richtte een smeekbede vol van lijden om aan Hem te presenteren”.

2d Vergelijk JS 666:22, “Open de deur van Barmhartigheid voor mij opdat ik de goede plaats mag binnengaan”. En 668:21, “Hij opende de grote deur van genade vanwege zijn petitie”.

3d Vergelijk JS 668:5, “Ik heb U erkend”.

4c Vergelijk JS 668:22-669:1, “Waarlijk, waarlijk zeg Ik u, neem als waar, O mens, / dat vandaag jij jou met mij zal verheugen in het Koninkrijk”.

5b Voor het Kruis als ‘sleutel’, zie al bij Efrem, Hymnen over de Opstanding II:I; bij Jacob, vergelijk JS 669:10, 670:15, 674:3 (zie ook zijn Brieven, red. Olinder, 3:19-20).

6ab Voor ‘koninklijk schrijven’ (*sagra* = Latijn *sacra*), vergelijk JS 669; 20-21, en met name 670:4, “met Zijn levende naam verzegelde Hij voor de dief het koninklijke schrijven (of: Koninklijk Besluit) aan de rechter kant”. Hoewel het niet in die betekenis bij Efrem voorkomt is de term *sagra* later frequent gebruikt om boodschappen van de goddelijke wereld naar de aarde uit te drukken, vooral in de context van de Annunciatie of Maria Boodschap. Dat het een brief was, die de dief met zich mee nam, van Christus is een onderwerp dat gevonden kan worden in een aantal Griekse bronnen, voornamelijk ‘Kontakion on the Adoration of the Cross’ van

Romanos (ed. Maas-Trypanis, nr. 23), stanzas 10-11 (waar de Dief de Cherubijn vertelt dat hij een brief (*gramma*) met het zegel van Christus bij zich heeft; zo ook in de Griekse tekst toegeschreven aan Johannes Chrysostomos, onder redactie van van Esbroeck, de dief vertelt de Cherubijn dat “Christus heeft voor mij een brief (*epistolen*) geschreven” (sectie 8). In de *Caves of treasures* 51:23 (red. S-M.Ri), schreef Christus met Zijn eigen bloed een *saqra* over de terugkeer van Adam en zond het via de dief.

7d vergelijk JS 671:2, “De Cherubijn ontmoette hem en stond daar vol verwondering om hm te ondervragen”.

8a vergelijk JS 671:3-4, “Zeg mij, mens, wie ben jij? Waar kom jij vandaan? / Hoe ben je voorbij de angstwekkende weg van vuur geraakt”?

9c vergelijk JS 693:1, “Ik ben een dief die rondging en haatvolle handelingen deed”

10c voor ‘zee van vuur’, vergelijk JS 670:18, 671:12, 673:21’.

12c Achter de term ‘omringd’ (*sig*: door een muur omringd) ligt een allusie (toespeling) op de ‘scheidsmuur’ (*syaga*) uit Ef. 2:14, “...Hij die de twee werelden één gemaakt heeft, en de scheidsmuur heeft neergehaald...”. Syrische schrijvers begrijpen dit vers vaak als verwijzend naar de ‘muur’ die de mensheid uit het Paradijs houdt, na de zondeval.; zo zien we al bij Efrem, Madrashe on Paradise II.7, IV.1 etc.; vergelijk JS 686:20, “Hij heeft de scheidsmuur neergehaald, en zo is jouw wacht hier overvloedig”.

13a vergelijk JS 674:11, “Ik was een dief, maar de genade overwon mij van slechte daden”.

14bcd vergelijk JS 674:4-5, “En er is een muur van vuur en jij kunt niet door de omheining breken; / het zwaard van vuur flikkert op en is angstaanwekkend, en jij zou niet zo brutaal moeten zijn...”.

17d vergelijk JS 686:20, boeven geciteerd, bij **12c**

19c vergelijk JS 674:12, “Ik baadde en werd schoon gekrabd en gereinigd van de duivels door wie ik bezoedelt was”.

23b De Georgische tekst en de Arabische tekst onder redactie van van Esbroeck voert ook Kol. 2:4 aan (sectie 12; niet in de Griekse tekst).

25bcd De Georgische en ook de Arabische tekst introduceert het thema van het verloren schaap (sectie 12; ontbreekt ook weer bij de Griekse tekst).

30c De term ‘Shekhina’ (*shkinta*), of Goddelijke Aanwezigheid, is erg gangbaar bij Syrische dichters vanaf Efrem (bijvoorbeeld Madrashe on Paradise II.11).

33b De Oost-Syrische tekst benadert met grote zekerheid met ‘nam een lichaam aan’ de oorspronkelijke lezing. Deze archaïsche fraseologie (al aanwezig in de Handelingen van Thomas, Aphrahat, Efrem en in de vroegste Syrische vertaling van het Niceaanse Credo) werd later

afgekeurd door Philoxenus in het licht van de christologische controversen; het werd daarmee overeenstemmend vermeden door vele (maar zeker niet alle) Syrisch-Orthodoxe schrijvers.

36a Voor de ‘rangen van vuur’ (*sedray nura*), vergelijk JS 669:19.

40a Voor ‘man van bloed’, vergelijk JS 675:19 en 677:2.

44d vergelijk JS 669:18, “Zeg aan hen die verloren zijn dat Adam, de erfgenaam, teruggekeerd is”.

47b De frase “Zijn liefde heeft Hem genoodzaakt” komt ook voor in de *soghitha* over Maria en de Engel (vers 1b), en in een *Soghitha* toerekent aan Efrem (*Soghtiha* II.2 in E. Beck, *Hymni de Navitate*): “De dochter van arme ouders is moeder geworden aan de meest Rijke / wiens liefde Hem dus genoodzaakt heeft”. Hetzelfde werkwoord (‘*sa*’) komt ook voor een aantal malen voor in de *memre* (bijvoorbeeld I, 507; II, 137), 12 alhoewel niet in die over de Cherubijn en de Dief, waar de meest gelijkende parallel 686:18 is, “Hij werd een mediator en pacificeerde Zijn Vader want zo wilde Zijn Liefde het”.

Bibliografie

Brock, S.P. “The Dispute Poem: from Sumer to Syriac”, *Journal of the Canadian Society for Syriac Studies* 1 (2001), 1-10.

— *The Harp of the Spirit: Eighteen Poems of Saint Ephrem* (Studies Supplementary to *Sobornost*, 4; 1983), 70-72.

— *Sogiatha: Syriac Dialogue Hymns* (Syrian Churches Series XI; Kottayam, 1987), 28-35.

— *Sughyotho Mgabbyotho*, (Klooster van St Efrem, Holland, 1982), pp. 61-5.

— “Syriac dispute poems: the various types”, in Reinink en Vanstiphout, *Dispute Poems and Dialogues*, 109-19 (herdrukt in *From Ephrem to Romanos* (Aldershot, 1999), chap. VII (en Addenda, 4-5).

— “Syriac dialogue poems: marginalia to a recent edition”, *Le Muséon* 97 (1984), 29-58.

Graffin, F. “La soghitha du chérubin et du larron,” *L’Orient Syrien* 12 (1967), 481-90.

Holes, C.D. “The rat and the ship’s captain”, *Studia Orientalia* 75 (1995), 101-20.

Leroy, J. “La sogitha du cherubin et du larron, source d’une miniature du manuscrit syriaque BM Add.7169”, *Parole de l’Orient* 6/7 (1975/6), 413-19.

Murray, R. “Aramaic and Syriac dispute poems and their connections”, in M.J. Geller, J.C. Greenfield and M.P. Weitzman (red.), *Studia Aramaica* (*Journal of Semitic Studies*, Supplement 4; 1995), 157-87.

Pennacchietti, F. *Il ladrone e il cherubino. Dramma liturgico cristiano orientale in siriano e neoaramaico*, (Torino: Zamorani, 1993).

Reinink, G.J. en H.L.J. Vanstiphout (red.), *Dispute Poems and Dialogues in the Ancient and Mediaeval Near East* (*Orientalia Lovaniensia Analecta* 42; Leuven, 1991).

Sachau, E. “Über die Poesie in der Volkssprache der Nestorianer”, *Sitzungsberichte der Königlich-Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin* XI.8 (1896), 179-215.

van Esbroeck, M. “Homélie éphrémienne sur le bon Larron en grec, géorgien et arabe”, *Analecta Bollandiana* 101 (1983), 327-62.

Yaure, L. “A poem in the Neo-Aramaic dialect of Urmia”, *Journal of Near Eastern Studies* 16 (1957), 73-87.

